

Jacek Pierzak

Sławków, woj. katowickie. Stanowisko 1

Informator Archeologiczny : badania 19, 177-178

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RZEMIEN, gm. Przesław
woj. rzeszowskie

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
Oddział w Warszawie

Badania prowadziła mgr Urszula Perlikowska-Puszkarska. Prace finansowało Biuro Dokumentacji Zabytków w Rzeszowie. Pierwszy sezon badań. Dwór obronny /XV-XVIII w. /.

Badania wykopaliskowe miały charakter rozpoznawczy i towarzyszyły badaniom architektonicznym. Wytyczono trzy wykopy badawcze.

Wykop nr 1

Wykop nr 1 wytyczono od strony wschodniej wieży. Celem badań miało być uzyskanie profilu prostokątnego do muru wieży. Ze względu na słaby stan obiektu oraz wcześniejsze prace stabilizujące grunt wokół budynku wykop został wytyczony w odległości 3 m od murów. W wykopie tym na odcinku zachodnim uchwycono tzw. humus pierwotny bez materiału zabytkowego oraz przemieszane warstwy kulturowe zawierające materiał ceramiczny datowany od epoki brązu do XVII-XVIII w. Potwierdzona została wiadomość źródłowa, że po roku 1906 został obniżony poziom dziedzińca o 1,70 m. Na odcinku wschodnim wykopu nr 1 uchwycono współczesne warstwy bardzo przemieszane pochodzące z rozsypania bastionów. Uchwycono poziom budowy bastionów, który można datować na XVII w. Pod warstwą gliny związanej z bastionami zadokumentowano konstrukcje drewniane "fosy" oraz jej wypełnienia. Materiał zabytkowy można datować wstępnie na stulecia XV/XVI do XVII, czyli do momentu wybudowania bastionów.

Wykop nr 2

Wykop nr 2 wytyczono w bramie południowej w celu ustalenia jej chronologii. Na podstawie układu warstw i ich genezy można stwierdzić późne XX-wieczne pochodzenie bramy.

Wykop nr 3

Wykop nr 3 wytyczono w bramie południowej od strony dziedzińca. Stwierdzono niwelację terenu po roku 1906, uchwycono warstwę humusu pierwotnego oraz wyeksplorowano i zadokumentowano fragment rozbranej bramy starszej od obecnie istniejącej. Ze względu na całkowity brak materiału zabytkowego nie ustaliliśmy chronologii tego obiektu. Zostały wykonane pomiary cegieł oraz pobrano próbki zapraw do dalszej analizy.

Materiały znajdują się w PAK PP PKZ O/Warszawa.

Badania będą kontynuowane.

ŚLAWKÓW
woj. katowickie
Stanowisko 1

Konserwator Zabytków Archeologicznych
w Katowicach

Badania prowadził mgr Jacek Pierzak. Finansował Miejski Ośrodek Kultury w Sławkowie. Drugi sezon badań. Relikty średnio-wiecznego zamku /2 połowa XIII-XV w. /.

Wzgórze zamkowe badane od roku 1983, usytuowane jest w południowo-wschodniej partii miasta, na terenie prywatnej posesji, której zasięg ograniczają ulice: Staropocztowa - od południa, Browarna - od wschodu, Wąska - od północy i Zamkowa - od zachodu. Kształt wzgórze zbliżony jest do owalu, o wymiarach górnych partii 28 x 29 m. Wzgórze otoczone jest bardzo czytelną, szeroką fosą, co przy prawie całkowitym braku na powierzchni relikwów architektury murywanej, sprawia wrażenie grodziska. Wykop archeologiczny, o wymiarach 15 x 2 m założono prostokątnie do wykopu I z roku 1983, wzdłuż linii północ-południe.

Wyniki badań okazały się niezwykle interesujące ze względu na czytelny układ warstw. Odkryte mury wieży mieszkalnej /północny i zachodni/, mające 2,40 m grubości świadczą o masywności założenia. Wieża wykonana jest z kamienia łamanego w technice opus emblectum, na zaprawie wapiennej. Jej prawdopodobne wymiary, sądząc po topografii terenu, oscylują w granicach 18 x 14 m. Słopa fundamentowa, uchwycona na głębokości 4,30 m, posadowiona została na gliniastym calcu. W warstwie pierwotnej próchnicy stwierdzono bardzo czytelny wkop pod fundament wieży. Fakt, iż warstwa użytkowa spoczywa bezpośrednio na warstwie pierwotnej próchnicy dobitnie świadczy, iż nie zastosowano tutaj sztucznego nasypu. Odkryty w warstwie użytkowej materiał ceramiczny pozwala datować wieżę na 2 połowę XIII w., co stawia zamek w Sławkowie w rzędzie jednych z najstarszych założeń zamkowych w Polsce.

Zamek powstał na tzw. surowym korzeniu, za czym przemawia brak materiałów wcześniejszych, niż połowa XIII w. Jak się wydaje, na obecnym etapie badań, pierwotnie była to masywna wieża o charakterze mieszkalno-obronnym, otoczona szeroką na ponad 20 m fosą. Pod koniec wieku XIII lub na początku XIV w. do północnego muru wieży dobudowano aneks, którego mur zachodni odkryto w profilu wschodnim wykopu. Mur ten miał długość 4,15 m i zakończony był narożną przyporą o długości 1,90 m i szerokości 1,35 m. Aneks wieży również wykonany był z kamienia łamanego, na zaprawie wapiennej, w technice opus emblectum, z tym, iż jego fundament był o 0,5 m wyżej posadowiony od fundamentu wieży. Aneks przecina warstwę użytkową z 2 połowy XIII w., co świadczy niewątpliwie, iż jest budowlą późniejszą.

W okresie jego powstawania wzniesiono najprawdopodobniej również budynek bramny, którego fragment odkryto w wykopie z roku 1983. Zamek otrzymał wówczas bruk z płaskich płyt wapiennych na którym osadziła się cienka, pozbawiona materiału warstwa szarej ziemi.

Na obecnym etapie badań trudno jest odpowiedzieć, czy zamek posiadał mury obwodowe? Obiekt pozostał zniszczony w XV w., o czym świadczy masywna warstwa rumowiskowa, zawierająca w dolnych partiach gruz kamienny ze zniszczonych budowli, a także spalinzone, grudki zaprawy oraz materiał zażytkowy, w postaci ceramiki, grotów bełtów kuszy, fragmentów ostróg, strzemięnia itp. Materiał archeologiczny z tej warstwy koresponduje z danymi ze źródeł pisanych, mówiącymi o dwukrotnym najeździe husytów na Sławków, w latach 1434 i 1435. Jak się wydaje obiekt został zniszczony podczas tego drugiego najazdu, w czasie którego miasto zostało doszczętnie spalone, a z nim także i zamek.

W warstwie rumowiskowej spoczywa warstwa brunatnej ziemi z materiałem datowanym na XVI w., czy jednak zamek był w tym okresie jeszcze użytkowany nie ma pewności. Wszystko wskazuje na to, iż nie został on po zniszczeniach husyckich odbudowany i z tego też względu poszedł szybko w zapomnienie. Źródła historyczne z XVII i XVIII w. utożsamiają zamek z budynkiem stojącym poza fosą, z tzw. lamusem, który usytuowany był obok "starego zamczyska", czy też "zniszczonego dworu na kopcu". Wydaje się więc, iż warstwa z materiałem z XVI w. wiąże się raczej z funkcjonowaniem "lamusa", znane są bowiem przekazy mówiące, iż w piwnicach starego zamku przechowywano wino. Znamiennym jest fakt, iż zamek w Sławkowie nie jest znany literaturze fachowej, poświęconej budownictwu obronemu.

Materiały znajdują się w Wojewódzkim Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków w Katowicach.

Badania będą kontynuowane.

SLAWKÓW
woj. katowickie
Stanowisko 2

patrz
okres nowożytny

SOBOTA, gm. Bielawy
woj. skierniewickie
Stanowisko 1

Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków
w Skierniewicach
Konservator Zabytków Archeologicznych

Badania prowadził mgr Andrzej Kostorek przy współpracy mgr. Zbigniewa Czubaka. Badania konsultował dr hab. Leszek Kajzer. Finansował WKZ w Skierniewicach. Pierwszy sezon badań. Neogotycki zamczek / z 3 ćw. XIX w. /, "dwór na kopcu" / z 1 poł. XIX w. /, relikty budowli obronnej / wieża? / z XIV/XV w.

Kopiec ziemny znany w literaturze jako grodzisko wczesnośredniowieczne znajduje się około 800 m na wschód od rynku w Sobocie, nad Brurą, na skraju XIX-wiecznego parku. Ma kształt owalnego, ściętego stożka o wymiarach u podstawy - średnica 65 m, na majdanie - 30 x 45 m, wysokość około 5 m. Otaczają go dwie z 3-ech istniejących jeszcze w XIX w. fosy. Na kopcu stoi neogotycki zamczek z 3 ćw. XIX w., rozbudowany na początku XX w. Został on pobudowany na murowanych relikwach dworu z 1 połowy XVI w. W związku z planowanym remontem zamczku / właściciel Państwa Stajnia Konrad Walewicz / BBI DZ w Skierniewicach przeprowadziło wstępne prace sondażowe mające na celu:

1. stwierdzenie występowania osadnictwa wczesnośredniowiecznego,
2. ustalenie stanu zachowania relikwów dworu,
3. uchwycenie posadowienia XVI-wiecznego obiektu,
4. zarejestrowanie morfologii kopca.

W trakcie prac założono 3 wykopy /na majdanie/ i 3 odkrytki /w piwnicach/ o łącznej powierzchni 23,2 m².

Wykop I - założony został przy północnym murze zamczku /w miejscu, gdzie łączy się on z murem jego wieży/. Odsłonięto ceglany fundament w postaci 23 warstw cegieł ułożonych w wątku nieregularnym /krzyżowym?/, a posadowiony na gruzie ceglany przemieszany z piaskiem i kamieniami. Poniżej wystąpiła cienka warstwa żółtej zaprawy wapiennej, a pod nią torf i glina calcowa. Wymiary cegły /6,0 x 13,5 x 28,0/ świadczą o jej nowożytnym XIX-wiecznym pochodzeniu. Charakterystyczne dla tego odcinka murów było schodkowe ułożenie warstw cegieł /tylko 3 ostatnie leżały równo/. Ponadto zaobserwowano, że warstwy te stanowią najprawdopodobniej jedynie lico starszego?? / muru.

Wykop II - założony został pośrodku zachodniej ściany zamczku. Odsłonięto tu częściowo zniszczony mur ceglany o grubości 0,90 m. Ponieważ była zniszczona zewnętrzna jego część, uchwyciono jedynie lico wewnętrzne, zbudowane w wątku polskim /wymiary cegły: 10,0-11,0 x 3-15,9 x 28,5-30,0/. Całość tworzyła wewnętrzny narożnik bliżej nieokreślonego obiektu, rozarty pod kątem 110°. Część północna muru wchodziła pod ścianę zamczku, część zachodnia biegła równoległe do niej. Wypełnisko muru stanowił gruz ceglany, zaprawa wapienna i fragmenty cegieł. Stopę fundamentową stanowiły otoczaki ułożone w średnioziarnistym piasku. W tym samym wykopie zaobserwowano rozwarstwienie chronologiczne ściany zamczku. Część północna zbudowana była w wątku nieregularnym /wymiary cegieł: 6,5-7,0 x 12,1-13,4 x 18,0-23,0/ i miała ceglany fundament osiagający głębokość poziomu piwnicy, część południowa zbudowana w takim samym wątku /wymiary cegieł: 6,0-8,5 x 12,5-13,0 x 26,2-27,0/ ma widoczny na powierzchni fundament kamienny posadowiony na gruzie ceglano-wapiennym, który wypełnił wnętrze gotyckiego muru.

Wykop III - założony przy południowym murze zamczku. Odsłonięto w nim odcinek muru gotyckiego, załamane pod kątem 110°, a następnie ciągnącego się pod kątem 45° pod ścianę obiektu z XIX w. Wątek polski: